

Bara ännu en gammal matta

I drygt 35 år har mitt liv kretsat runt trasmattor, kommit och gått, ibland med kärlek och ibland som ett rent hatobjekt. Och hade någon sagt till mig när jag i början av min yrkesbana som ung studerande inom textil på tidigt 70-tal, inom de 35 kommande åren skulle skriva tre böcker om trasmattor, då hade jag skrattat rått men hjärtligt.

Min karriär som trasmattsväverska tog sin början på Ateljé Mattan i Göteborg. Jag var en av tre väverskor som vävde trasmattor för hand på ackord, 10 – 15 kr per kvadratmeter, för enkla melerade mattor. Som bäst om allt löpte som det skulle kunde det bli 4 löpmeter per dag. Grov linvarp och tjocka trasor var tidens melodi. Ateljéns specialitet var röllakansvävda trasmattor det var då man kunde tjäna 15 kr per kvadratmeter. Bäst förtjänst hade man på de populära trasväskorna, 10 kr per styck och 5 – 6 stycken per dag var inte omöjligt att hinna med. All produktion gick till de fina inredningsaffärerna i Stockholm, Malmö och Göteborg. I ett år stod jag här och bankade och slog, på slutet tämligen trött på allt som andades trasor eller trasmattor.

Rätta glasögonen

Det tog mig ca 20 år att komma över detta trauma och verkligen titta på en trasmatta igen. Men då öppnades en helt ny värld för mig, tänk att det skulle ta så lång tid att få alla bitarna på plats, jag som mer eller mindre är uppväxt i en lapplåda. Men det krävs lite övning och kanske också ödmjukhet och mögnad som människa för att förstå och få de rätta glasögonen på sig och begripa det lilla i det stora.

I dagarna har min och min bokskrivande kollega, Ann-Kristin Hallgrens 3:e bok om trasmattor kommit ut. ÄLSKADE TRASMATTOR att väva som förr. Den är en enda stor hyllning till alla dessa traditionella, gamla trasmattor och dessa outtröttliga väverskor som bokstavligen talat vänt ut och in på det mesta för att få ihop material till alla dessa underbara mattor. Ja, återbruk kallar vi det idag, allt det slitna, det sparade, hela husets förråd av överblivet som berättar om tider när det var en dygd att ta till vara. Då när minsta lilla tygbit var åtråvärd och nödvändig.

Historiskt sett

Vi vill gärna tro att vi har trampat runt på våra trasmattor sedan urminnes tider. Men historiskt sett är trasmattan en relativt ung företeelse, drygt 100 år bara. Det är först i slutet på 1800-talet som trasmattsvävningen sätter fart och det har sin enkla förklaring. Våra bostäder blev bättre, industrialismen slog igenom och tillgången på överblivet material ökade. Det blev helt enkelt tillräckligt med slitna trasor över för att vi skulle kunna väva något så lyxigt som en matta.

Det första mattorna följde den folkliga traditionen och vävdes i tämligen smala bredder. En alns bredd eller till och med smalare, var det vanligaste

Detta foto, liksom övriga foton på trasmattor, är hämtade ur boken "Älskade Trasmattor att väva som förr", Ann Kristin Hallgren & Monica Hallén med Hans Mårtensson som fotograf

och de tidigaste mattorna hade oftast varp av lin. Bomullsmattvarpen eller fiskgarnet kommer någon gång i slutet av 1800-talet och som namnet antyder hade den ett helt annat användningsområde från början. De första mattorna var också tämligen mörka, det var ju det man hade gott om, såsom gamla blåkläder och dova ylletyger. Trasor till de färgglada bårderna fick man oftast färga och då med s.k. påsfärger som lovade mer än de höll. Efter första tvätten hade de granna färgerna oftast runnit ut med tvättvatten.

Idag har de flesta gamla mattor ett blekt skimmer över sig, solen har gjort

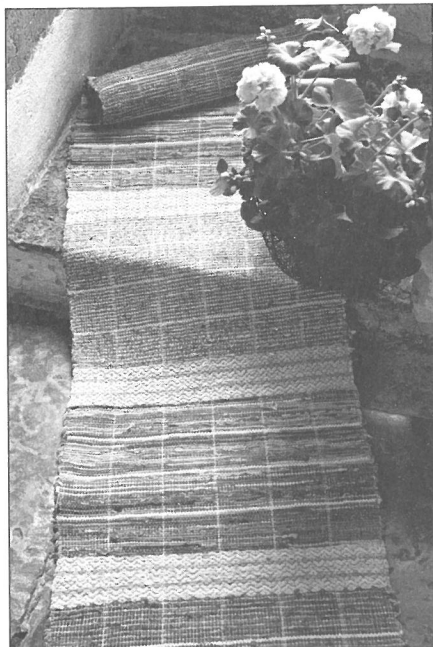

Foto Hans Mårtensson

sitt och fötter har nött det som inte försvann ut med tvättvattnet. Men väverskans skicklighet lyser igenom. Du ser det i rändernas rytm, i harmonin mellan mönstrat och enfärgat och när väverskan lekfullt utnyttjat de enklaste tekniker. Rosengångar och tuskafter, glesripsar och kvistränder, prickar, viggas avlöser varandra, den ena mattan vackrare än den andra.

Ja, detta om något är väl folkkonst och en konst som vi så gärna ville förmedla.

I de gamla mattorna samsas grova ylletyger med den slitnaste bomull och linne och ibland blänker det till av finaste silke eller glittrig silkestrikå. Till och med lite garnrester kan här försvinna in bland trasorna om färgen är den rätta. Men skickligt pareras de olika kvaliteterna till en homogen yta som låter sig tvättas utan att kanterna böljar. Och varparna som det en gång lyste om låter oss bara idag ana dess rätta nyans. För i motsats till vad man kan tro var det vanligast med färgade varpar och till varp användes det mesta, allt från tunnaste bomullsgarn 30/2 till det grova fiskegarnet. Det var "finheten" på mattan som var det avgörande. Mattorna vävdes i en enda lång räcka, klipptes i sina rätta längder allt efter behov. Vanligt var att mattorna inramade matsalsbordet el-

ler lades tätt, tätt intill varandra över golvet. Lite nytta mot golvdraget gjorde de de nog.

De flesta mattor bandkantades, en bra avslutning som skyddade mattfransen och var lätt att byta när slitaget hade blivit för stort. Att det också blev en vacker dekoration var man säkert mycket medveten om.

PS 1 aln = 0,5939 m

Hur du tvättar

Gamla mattor vill gärna fälla och bör tvättas med mycket varsam hand. Så här är det såptvätt som gäller för bästa resultat. Och enklast är att hålla till ute en skön sommardag. Ja, mattvätten får väl räknas som ett rent sommarnöje! Bor du nära en sjö med brygga, lyckliga du! Annars duger en gammal bänk i trädgården bra, eller tvättstugugolvet. Skura mattan på båda sidor med en mjuk panelborste och kallt såpvatten. Skölj noga med vatten från trädgårdslangen eller hinka vatten över mattan. Och så hänger du upp den till tork med ränderna lodrätt för att undvika fällning.

Man tager vad man haver

Ja, i jakten på lämpligt material kan man hitta det mesta i gamla mattor. Säv, halm och fisknät tillhör de som

Foto Hans Mårtensson

inte är så ovanligt att man drygade ut med. Till kuriosa får nog tantkalsonger och strumpor samt presentsnören räknas, likaså silket, tyllen och spetsen. Men ylletasor hade man tämligen gott om och lin och bomullstrasor, allt väl nött och klippt i smala trasor 1 – 1,5 cm.

Det blev ett smidigt och följsamt inslag som var lätt att slå ihop och vackert att randa. Och alltid vävdes det med ett enkelt inslag. Lyckliga du som är ägare till en sådan smal och tunn "alnamatta".

Monica Hallén

Vävlitteratur

Nya för i år

Älskade Trasmattor att väva som förr
70 gamla mattor berättar sin historia
Hallén & Hallgren Akantus förlag
Tel. 0480 307 13

Trasmattor & andra inslag
45 nya trasmattor vävda i olika tekniker

Tina Ignell Ica bokförlag och
Vävmagasinet 013 13 84 60

Tidigare utgivningar

Så Fint Med Trasmattor
56 nya och gamla mattor
Hallén & Hallgren Akantus förlag

Alla Tiders Trasmattor
40 nya färgsprakande mattor i olika tekniker
Hallén & Hallgren Akantus Förlag

Trasor och Tekniker
Nya mattor i olika tekniker
Förlags AB Vävhästen Vävmagasinet

Den Svenska Trasmattan
En kulturhistorisk bok
Kerstin Ankert och Ingrid Frankow
Prisma bokförlag

Tyger Överallt
Fataburen 2002 Nordiska Museets förlag

Textilier från Hälsingegårdar 18 vävar att väva själv
Textilier från Hälsinglands rika textilskaft

KALENDARIUM

UTSTÄLLNINGAR

KRONA OCH KRANS.

Smycka till fest och bröllop.

-En utställning som vill inspirera er att utforma personliga fester och bröllop.

Utställningen har sin utgångspunkt i olika kulturernas folkliga seder och slöjdtraditioner. Låt festen blomma!

2 dec – 28 jan

Stadsbiblioteket
Eskilstuna

Vernissage

2 december, kl 12

Program:

kl 12.00 Invgning

Kristina Eriksson, ordförande i Eskilstuna kultur- och fritidsnämnd

Eva Olsson, Nämnden för hemslöjdsfrågor

kl 12.30 En annorlunda visning med bröllopsmusik, sång och dans i kalastempo

Övrig programverksamhet:

Se Slöjdcaféprogrammet

Mångkulturellt program och föredrag om nordiska bröllopsseder.

Tid meddelas senare – se
www.hemslojd.org/sormland

Öppettider:

Månd-Torsd 9-20, Fred 9-18, Lörd 9-15,
Sönd 13-16 (t.o.m. 17 dec)

Arr. Hemslöjdsföreningen Sörmland &
Stadsbiblioteket, Eskilstuna

- En vandringsutställning producerad av
Sveriges hemslöjdskonsulenter
Scenografi: Wanja Djanaieff

Hur gestaltar vi våra bröllop och fester?

I alla kulturer utför vi olika ceremonier för att markera viktiga förändringar i våra liv.

Att stanna upp vid livets vägskafl känns lika nödvändigt idag som för hundra år sedan.

Men vem talar om hur det ska gå till? Vem är ceremonimästaren som utformar våra bröllop? Modeindustrins skönhetsideal? Bröllopskatalogens paketylösningar? Eller vi själva?

Den här utställningen vill inspirera er till att ta festen i egna händer. Roa er med att göra personliga utsmyck-

ningar. Hela familjen kan vara med. Beskrivningar till en del föremål finns i boken *Krona och Krans. Smycka till fest och bröllop*. Både bok, föremål och materialsatser finns att köpa i bibliotekets lånedisk.

Brudpäll av Lisa Mossberg

Utställningens föremål är i huvudsak nytillverkade av slöjdare och formgivare som inspirerats av folkliga utsmyckningar. Alla är handgjorda i moderna material utifrån tillverkarens lust att smycka och göra vackert. Vår egen Lisa Mossberg, textilkonstnär från Katrineholm, har bl a utformat en skir och mycket vacker brudpäll för vännerna att hålla över brudparet vid vigseln.

KRONA OCH KRANS

SMYCKA TILL FEST OCH BRÖLLOP

EN UTSTÄLLNING
OM SLÖJDENS UTTRYCK
I FEST OCH HÖGTID

2 dec-28 jan Stadsbiblioteket Eskilstuna

Bröllopsduk i linnedamast med kärlekssymboler

Textilkonstnär Wanja Djanaieff har formgett en rykande färsk bröllopsduk som premiärvisas på utställningen. Dukens mönster bär många symboler för kärlek i trohet, glädje och lust. Klässbols linneväveri väver den i flera färgställningar med tillhörande servetter.

Vandringsutställning

KRONA OCH KRANS. SMYCKA TILL FEST OCH BRÖLLOP är en vandringsutställning producerad av Sveriges textila hemslöjdskonsulenter. Den kommer att vandra runt i landet under en sexårsperiod. Utställningen och boken med samma namn är båda resultat av konsulenternas forskningsprojekt om folkliga bröllop.

SLÖJDCAFÉER

Drop-in från 7 år

Kostnad: 50:- (vuxna fr 26 år)

Julslöjd

-vi smyckar till årets största fest och gör egna julpyrdnader

Eskilstuna

Stadsbiblioteket
6 dec, kl 17-20

Strängnäs

Kulturhuset Multeum
12 december, kl 17-20

Brodera fritt - Workshop

-vi inspireras av utställningen
KRONA OCHKRANS

Eskilstuna

Stadsbiblioteket
11 januari, kl 17-20

Hemslöjdskonsulent Lille-Mor Boman visar utställningen och leder workshopen i samarbete med Täcklebo broderiakademi - Lokalgruppen i Eskilstuna

Alla hjärtans slöjd

-gör kärleksslöjd att ge bort

Eskilstuna

Faktoriet
13 februari, kl 18-21

Katrineholm

Ängeln
14 februari, kl 17-20

Nyköping

Pelles Lusthus
10 februari, kl 11-14

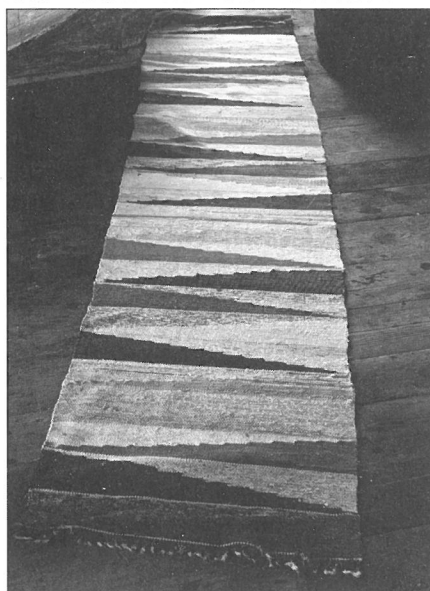
Oxelösund

Koordinaten
7 februari, kl 17-19

Strängnäs

Kulturhuset Multeum
februari, kl 17-20 (datum, se hemsidan)

Foton ur "Älskade Trasmattor att väva som förr", Ann Kristin Hallgren & Monica Hallén. Foto Hans Mårtensson

VÅRENS KURSPROGRAM

Kursplaneringen pågår för fullt och läggs ut på hemsidan vid nyåret.

Mejla oss gärna om du har önskemål om en speciell slöjdkurs.

Mjuka kurser:

lillemor.boman@hemslojd.org

Hårda kurser:

helena.aberg@he.slojd.org

Hemsida:

www.hemslojd.org/sormland

Välkommen som medlem

Du får Handlaget direkt i brevlådan.
Du kan delta i våra kurser med rabatt.
Du får delta gratis i ett slöjdcafé.
Du får rabatt på tidskriften Hemslojden.

Besök även vår hemsida –
www.hemslojd.org/sormland

Enskild medlem 175:-
tillkommande familjemedlem 100:-
ungdom (13-25 år) 100:-
Postgiro 175059-5,
Hemslöjdsföreningen Sörmland.
Ange namn/adress/tel/medlem 2006

Mailinglista

Maila in till oss att du är intresserad av snabba nyheter så sätter vi upp din e-postadress på vår mailinglista.

Aktuell information hittar du även på vår hemsida www.hemslojd.org/sormland

Hemslöjdsföreningen Sörmland
Box 571, 611 10 Nyköping
www.hemslojd.org/sormland

Länshemslöjdskonsulent, textil
Lille-Mor Boman
TEL 0155-26 11 35 MOBIL 070-626 15 14
lillemor.boman@hemslojd.org

Länshemslöjdskonsulent, hård slöjd
Helena Åberg
TEL 0155-26 15 07 MOBIL 0709-46 15 26
helena.aberg@hemslojd.org